

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ МУЗИЧНО-РИТМІЧНИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ЕСТРАДНОГО СПІВУ

THE METHODOLOGICAL ASPECTS OF DEVELOPING MUSIC AND RHYTHMIC SKILLS OF THE FUTURE TEACHER OF POP SINGING

У статті визначено сутність поняття «ритм», охарактеризовано музично-ритмічні уміння як художній феномен вокально-виконавської творчості. Розглянуто вокальне виконавство як багатофункціональний творчий процес, складниками якого є художньо-виразова компетентність виконавця, вокально-технічна підготовка, комплекс творчих здібностей і професійних якостей особистості вокаліста, а саме: художньо-образне мислення, музична пам'ять, емоційний інтелект, почуття метро-ритмічних особливостей.

Здійснено теоретичний аналіз праць науковців, мистецтвознавців та педагогів щодо розвитку почуття ритму та формування музично-ритмічних умінь студентів мистецьких закладів. Доведено що вокально-професійна компетентність тісно пов'язана не тільки з розвитком музичного слуху, пам'яті, ладового чуття, а й з почуттям музичного ритму. Охарактеризоване метро-ритмічне відчуття як одна з важливих професійних якостей естрадного співака, що виражається у здібності відчувати стилеві особливості вокального твору, пульсацію, темпові та агогічні відхилення, підлягає певній трансформації шляхом набуття компетенцій та виконавського досвіду. Саме ритмічна складова частина музичного мистецтва має особливий вплив на відтворення стилевих та художнього-виразових особливостей творів вокального мистецтва.

Проаналізовано методичні аспекти розвитку музично-ритмічних умінь майбутніх викладачів естрадного співу у процесі фахової підготовки. Окреслено методичні засади розвитку почуття ритму у студентів, висвітлені педагогічні прийоми роботи з майбутніми викладачами естрадного співу. Представлена класифікація груп музично-ритмічних умінь майбутнього викладача естрадного співу. Виокремлено групи музично-ритмічних умінь майбутніх учителів естрадного співу: відчуття музичної пульсації (граунд біт); застосування музично-ритмічних особливостей залежно від жанру і стилю; застосування асоціацій щодо взаємозв'язків музичного-ритму і темпу; використання музично-ритмічних та художньо-виразових відчуттів під час інтерпретації вокального твору.

Ключові слова: ритм, почуття ритму, музично-ритмічні уміння, майбутній викладач естрадного співу, методичні аспекти, класифікація груп музично-ритмічних умінь.

In the article the essence of the concept of "rhythm", characterizes the music and rhythmic skills as an artistic phenomenon of art vocal performing. Vocal performance is considered as a multifunctional creative process, the components of which are the artist's expressive competence of the performer, vocal and technical training, a complex of creative abilities and professional qualities of the vocalist's personality, namely: artistic and figurative thinking, musical memory, emotional metro-rhythmic features.

Theoretical analysis of the works of scientists, art critics and educators on the development of a sense of rhythm and the formation of musical and rhythmic skills of students of art institutions is carried out. It is proved that vocal and professional competence is closely connected not only with the development of musical hearing, memory, sense sense, but also with the sense of musical rhythm. Characterized by metro-rhythmic sensation as one of the important professional qualities of a pop singer, which is expressed in the ability to feel the stylistic features of vocal work, pulsation, tempo and agogic deviations, is subject to some transformation due to the acquisition of competencies and performing experience. It is the rhythmic component of musical art that has a special influence on the reproduction of style and artistic expressive features of works of vocal art. Analyzed the methodological aspects of music and rhythmic skills of the future teacher of pop singing. The ways of forming sense of rhythm in students, covered instructional techniques of work with the future teacher of pop singing. Classification of groups of music and rhythmic skills of the future teacher of pop singing. The groups of musical and rhythmic skills of future pop singing teachers were distinguished, namely: the feeling of musical pulsation (ground bit); application of music-rhythmic features depending on genre and style; the use of associations in the relationship of music-rhythm and tempo; the use of music-rhythmic and artistic-expressive sensations when interpreting a vocal work.

Key words: rhythm, a sense of rhythm, music and rhythmic skills, future teacher of pop singing, methodical aspects, classification of groups of music and rhythmic skills.

УДК 37.015.3:005

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-17-1-25>

Мрочко В.М.,

заслужений артист України,
викладач постановки голосу
Луцького педагогічного коледжу

Кириченко І.О.,

старший викладач кафедри історії,
теорії мистецтв та виконавства
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Постановка проблеми в загальному вигляді.

На сучасному етапі модернізації вищої освіти пріоритетним напрямом педагогічних досліджень визначено пошук новітніх технології та сучасних методів у підготовці висококваліфікованого фахівця. Вокальне виконавство – це багатофункціональний творчий процес, складниками якого є художньо-виразова компетентність виконавця, вокально-технічна підготовка, комплекс творчих здібностей і професійних якостей особистості вокаліста: художньо-образне мислення, музична

пам'ять, емоційний інтелект, почуття метро-ритмічних особливостей.

Вокальна підготовка є важливою складовою частиною фахової підготовки студентів мистецьких факультетів у закладах вищої освіти. Саме метро-ритмічне відчуття – одна з важливих професійних якостей естрадного співака, що виражається у здібності відчувати стилеві особливості вокального твору, пульсацію, темпові та агогічні відхилення, підлягає певній трансформації шляхом набуття компетенцій та виконавського досвіду.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Підготовка майбутніх фахівців у галузі музичного мистецтва, сучасні тенденції розвитку музично-педагогічної освіти розкриваються у працях О. Олексюк, Г. Падалки, О. Ростовського, О. Рудницької, Г. Щолокової та ін.; методичні аспекти підготовки майбутнього фахівця в галузі музичного мистецтва розглядаються в дослідженнях Л. Арчажнікової, А. Козир, Ю. Ростовської, Л. Хлебнікової та ін.

Теоретико-методологічні положення щодо розвитку співацького голосу та вокального виконавства висвітлювалися у працях В. Антонюк, Б. Гнидь, П. Голубєва, Н. Гребенюк, Л. Дмитрієв, В. Ємельянов, О. Микиша, В. Морозов та ін., історичні аспекти розвитку вокального мистецтва та вокального виконавства – В. Багадуров, М. Львов, І. Назаренко, А. Шавердян та ін., розвиток української вокальної педагогіки – В. Антонюк, Б. Гнидь, В. Іванов, Л. Прохорова та ін., психологічні та фізіологічні засади вироблення вокальних умінь та навичок – М. Грачова, В. Єрмолаєв, І. Павлов, І. Сєченов, Б. Теплов та ін.

Питання щодо розвитку почуття ритму та формування музично-ритмічних умінь розкривалися у працях О. Гольденвейзера, Й. Гофмана, Г. Нейгауза, М. Фейгіна та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Огляд фундаментальних праць із теорії та методики музичної підготовки свідчить, що більшість досліджень у галузі вокальної педагогіки присвячувалися проблемам розвитку співацького голосу вокалістів-виконавців, підготовки професійних співаків до виконавської діяльності. Щодо проблеми розвитку музично-ритмічних умінь та навичок у майбутніх естрадних співаків, то це питання не знайшло достатнього висвітлення в науково-методичних дослідженнях та заактуалізувало вибір теми.

Мета статті. Метою нашого дослідження є обґрунтування метро-ритмічного відчуття як фахової якості співака, класифікація музично-ритмічних умінь майбутніх викладачів естрадного співу та методичні поради щодо їх розвитку.

Виклад основного матеріалу. До професійних компетенцій майбутнього викладача естрадного співу зараховуємо набуття навичок звукоутворення, резонування, артикуляції, дихальних рухів, їх ролі у процесі фонації, знання фізіології голосового апарату, розвитку навичок координації за допомогою вокально-слухового контролю та відчуття музики в часі. Під розвитком співацького голосу розуміється процес його постановки та підготовки до професійного, художньо-творчого виконавства. Формування вокально-професійної компетентності тісно пов'язана не тільки з розвитком музичного слуху, пам'яті, ладового чуття, а й з почуттям музичного ритму. Саме ритмічна

складова частина музичного мистецтва має особливий вплив на відтворення стильових та художньо-виразових особливостей творів вокального мистецтва.

Ритм – це один із ключових складових частин музики, поряд із мелодією та гармонією, часова організація послідовності та групування тривалостей звуків і пауз, не пов'язана з їх висотним положенням [3].

Відомий музикант-педагог Г. Нейгауз в образній формі висловлювався так: «Спочатку був ритм...» [2]. Автор переконливо стверджував, що ритм нарівні зі звуком є найважливішою категорією музичного мистецтва. У дослідженні відомого психолога Б. Теплова прослідковується думка, що поряд із моторною природою відчуття ритму у музиці він є носієм емоційного змісту [6]. К. Тарасова стверджує, що, окрім тимчасових характеристик, ритму притаманні емоційно-виразова, образно-поетична та художньо-сміслова категорії [5]. Емоційне переживання музики дає змогу найбільш оптимальним чином компенсувати ритмічні недоліки і поступово освоювати дедалі складніші ритмічні структури.

Навчитися чуйно та емоційно впевнено виконувати твір, створювати власну його інтерпретацію, в котрій часові звукові відношення будуть наповнені художнім змістом можна лише в процесі вокально-виконавської діяльності.

Відчуття музичного часу-простору для виконавця стає основою драматургічної цілісності музичної інтерпретації. З цього приводу С. Гмиріна акцентує на розвитку музично-ритмічного почуття у виконавця-вокаліста, розкриваючи його саме в контексті виконавського процесу [1]. Серед актуальних для виконавства позицій автор узагальнює такі: проблема вибору темпу, якісне виконання музичної пульсації, відчуття і передача музичної фрази, періодизації, що забезпечує цілісність інтерпретації, свобода ритмічного руху (агогіка, *rubato*) відповідно до стилю і змісту, що дає змогу виконавцю досягти невимушеної та художньо правдивої ритмічної мови, творче прочитання пауз тощо [1].

Уміння часто розглядаються як елементи вокально-виконавської техніки. При цьому техніка розуміється як складне, багатофункціональне явище, що об'єднує анатомо-фізіологічні індивідуальні можливості вокаліста, які забезпечують виконання вокальних творів, рішення складних інтерпретаційних завдань розкриття художнього образу. Однак оволодіння мистецтвом художньо-образної інтерпретації творів зумовлено наявністю у студента не тільки комплексу творчих і музичних здібностей, а й умінь.

Отже, музично-ритмічні уміння розглянемо як засіб художньої інтерпретації образу твору. Як пише І. Таран, темпоритм трактується як загальне поняття, яке співвідноситься з усіма сто-

ронами музичного руху, висуває перед виконавцем завдання художньої цінності і складності першого рівня, що є найнеобхіднішим, найважчим й найосновнішим у музиці. Цим визначається місце і значення роботи над темпоритмом у комплексному музично-ритмічному вихованні [4].

Говорячи про музично-ритмічні уміння у фаховій площині щодо підготовки викладача естрадного співу, акцентуємо на феномені, через який ця здатність знаходить своє втілення, тобто, реалізується. Такі уміння базуються на почутті музичного часу і простору, що пов'язано з художньо-образним мисленням студента.

Окремим елементом у ритмічному чутті, ритмічних здібностях та їх застосуванні у виконавському процесі є сприйняття, відчуття та відтворення темпоритму як художнього феномена композиторської та музично-виконавської творчості. Саме темпоритм творів потребує спеціальних темпоритмічних умінь вокалістів-виконавців.

На основі аналізу та систематизації теоретико-методологічних досліджень науковців визначаємо такі групи музично-ритмічних умінь майбутніх естрадних співаків:

1) уміння відчувати музичну пульсацію (граунд біт). Вокаліст має вміти співати так, щоб навіть без музичного супроводу добре відчувалась основна музична пульсація, з урахуванням музичного часу. Важливим елементом цього вміння є володіння внутрішньо тактовим часовим простором, незалежно від тривалості звука. Потрібно навчитись відчувати час чергування долей такту, чітко відчувати на якій долі перервався вокальний звук. Знання особливостей музичного метроритму необхідні і становлять один з аспектів професійної грамотності музиканта;

2) вміння застосовувати музично-ритмічні особливості залежно від жанру і стилю вокального твору. Сильові особливості естрадної вокальної музики характеризуються спрямованістю виконавця на певну пульсацію в часі, а відповідно, заданому часу підпорядковується мелодична лінія. Метроритм у джазових творах іноді порівнюють з динамічною медитацією, часто використовується багаторазове повторення мелодичного та ритмічного малюнку (риффу). У той же час існують деякі прийняті в композиторській та виконавській практиці стереотипи щодо темпу і ритму творів відповідно до їх жанрової, а інколи й стильової приналежності. Так, наприклад, стиль «драйв» у вокальній творчості характеризується ефектом від підкреслення ритмічної пульсації, що створює відчуття рівномірного руху; для «джампу» характерний ефект від пружності, танцювальності у виконанні; особливістю «свінгу» є виділення та акцентування слабких долей такту і дрібних тривалостей всередині долі, відтягування чи пришвидшення деяких тривалостей, не виходячи за межі визначеного музичного

часу. Таким стилям, як «бугі» та «твіст», характерний ритмічний поділ на восьмі; застосування *rubato* в агогії романтичних творів та ін.;

3) уміння застосовувати асоціації щодо взаємозв'язків музичного-ритму і темпу. Щодо цього уміння варто зазначити, що воно прямо пов'язане з творчою уявою, образним мисленням студентів, а також з їхнім художнім світоглядом та музично-творчим досвідом. У процесі визначення темпоритму і музичного часу у дослідженнях вчених було підкреслено їх особливість у створенні художнього образу. При цьому вказувалося, що цим засобом користуються не тільки композитори, а й виконавці. Нерідко саме темпоритм визначає індивідуальність і художню цінність інтерпретації, оскільки він є звуко-часовим відображенням музичного дихання, а значить, душі виконавця, яка в кожного має свої індивідуальні неповторні особливості;

4) уміння використовувати музично-ритмічні та художньо-виразові відчуття під час інтерпретації вокального твору. Це уміння має важливе значення у творчому розвитку студентів. Воно необхідне для реалізації задуманої художньої ідеї трактування твору. Цьому передуює велика попередня робота з освоєння та глибокого розуміння композиторського задуму, з урахуванням його індивідуального прочитання виконавцем. Варто зазначити, що визначальним фактором успішності використання музично-ритмічного, темпового чуття в інтерпретації творів є художньо-образні уявлення виконавця. Їх особливість зумовлена тим, що в структурі музично-ритмічних умінь ритм, метр і темп є засобами виразності музичного образу, без яких неможливо переконливо розкрити основну ідею твору. У контексті художнього сприйняття в основі ритмічного почуття лежить рухова реакція на художній образ, він передається відповідними художніми засобами.

Висновки. Таким чином, можна стверджувати, що почуття музичного часу в контексті вокально-виконавського процесу є складною якістю, котра ґрунтується на ритмічних здібностях студента, виконавсько-інтерпретаційних навичках, часово-просторових уміннях формоутворення та їх застосування під час художнього виконання.

Отож, розвиток музично-ритмічних умінь майбутнього викладача естрадного співу впливає на рефлексивні аспекти виконавської майстерності студентів, художньо-образне мислення та асоціативні навички, власну інтерпретацію вокальних творів в їх часовій організації.

Таким чином, аналіз досліджень музичної педагогіки та вокально-виконавської творчості щодо часово-просторового континууму уможливив виокремлення та класифікацію групи музично-ритмічних умінь майбутніх учителів естрадного співу: відчуття музичної пульсації (граунд біт); застосування музично-ритмічних особливостей залежно

від жанру і стилю; застосування асоціацій щодо взаємозв'язків музичного ритму і темпу; використання музично-ритмічних та художньо-виразових відчуттів під час інтерпретації вокального твору.

Подальших наукових досліджень потребують питання розробки та апробації ефективної структурно-функціональної моделі формування музично-ритмічних умінь майбутніх викладачів естрадного співу у процесі фахової підготовки.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Гмырина С.В. Специфика воспитания музыкально-ритмического чувства у солистов-вокалистов в процессе профессионального обучения. URL: <http://elibrary.kubg.edu.ua>.
2. Нейгауз Г.Г. Об искусстве фортепианной игры : Записки педагога. Изд. 5. Москва : Музыка, 1988. 240 с.
3. Словник-довідник музичних термінів за книгами Ю.Є. Юцевича. Тернопіль : Навчальна книга. 2003. URL: <http://term.in.ua>.
4. Таран І.М. Компоненти ритму як чинник піаністичної вправності. *Прогрессивное развитие мировой науки* : Материалы II Междунар. науч. конф. Донецк, 2012. С. 105–110.
5. Тарасова К.В. Онтогенез музыкальных способностей. Москва, 1988. 176 с.
6. Теплов Б.М. Психология музыкальных способностей. Избранные труды в 2-х томах. Москва : Педагогика, 1985. Т. 1. С. 42–222.